

En del av Uppsalapaketet

Mellan Untra och Tierp

En del av Uppsalapaketet

Mellan Untra och Tierp

Arkeologisk utredning steg 1

**L2025:5555, L2025:5557
Tierps kommun
Uppland**

Hans Göthberg

Upplandsmuseets rapporter 2026:02

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Hans Göthberg, Stiftelsen Upplandsmuseet

BEARBETNING AV PLANER: Hans Göthberg, Stiftelsen Upplandsmuseet

OMSLAGSBILD: Ibland var vegetationen mycket hög, här i den östra sträckningen. Foto mot öster, Johanna Svärd, Stiftelsen Upplandsmuseet.

GRANSKNING: Anna Ölund, Stiftelsen Upplandsmuseet

UPPHOVSÄTT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet

© STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET, 2026

Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Syfte, metod och genomförande.....	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Utredningsresultat	14
Sträckningar	16
Norra sträckningen	16
Västra sträckningen – lämningar.....	17
Östra sträckningen – lämningar.....	21
Slutsats och utvärdering	23
Utvärdering	24
Antikvarisk bedömning	24
Administrativa uppgifter	25
Referenser	26
Litteratur	26
Lantmäteriakter.....	26
Bilagor	27
Bilaga 1 – Lämningar i Kulturmiljöregistret inom eller i anslutning till utredningsytorna..	27
Bilaga 2 – Lämningar från utredningen som inte i registrerats i Kulturmiljöregistret	28
Bilaga 3 – Rivningsstolpar som ingick i utredningen	28

Sammanfattning

Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelning för arkeologi genomförde i september-oktober 2025 en arkeologisk utredning steg 1 mellan Untra och Tierp i Tierps kommun. Anledningen till utredningen var att Svenska Kraftnät planerar att riva kraftledningsstolpar.

Utredningen berörde 101 rivningsstolpar längs 22 km i tre sträckningar av kraftledningar. Utredningsytorna för rivningsstolparna berörde olika

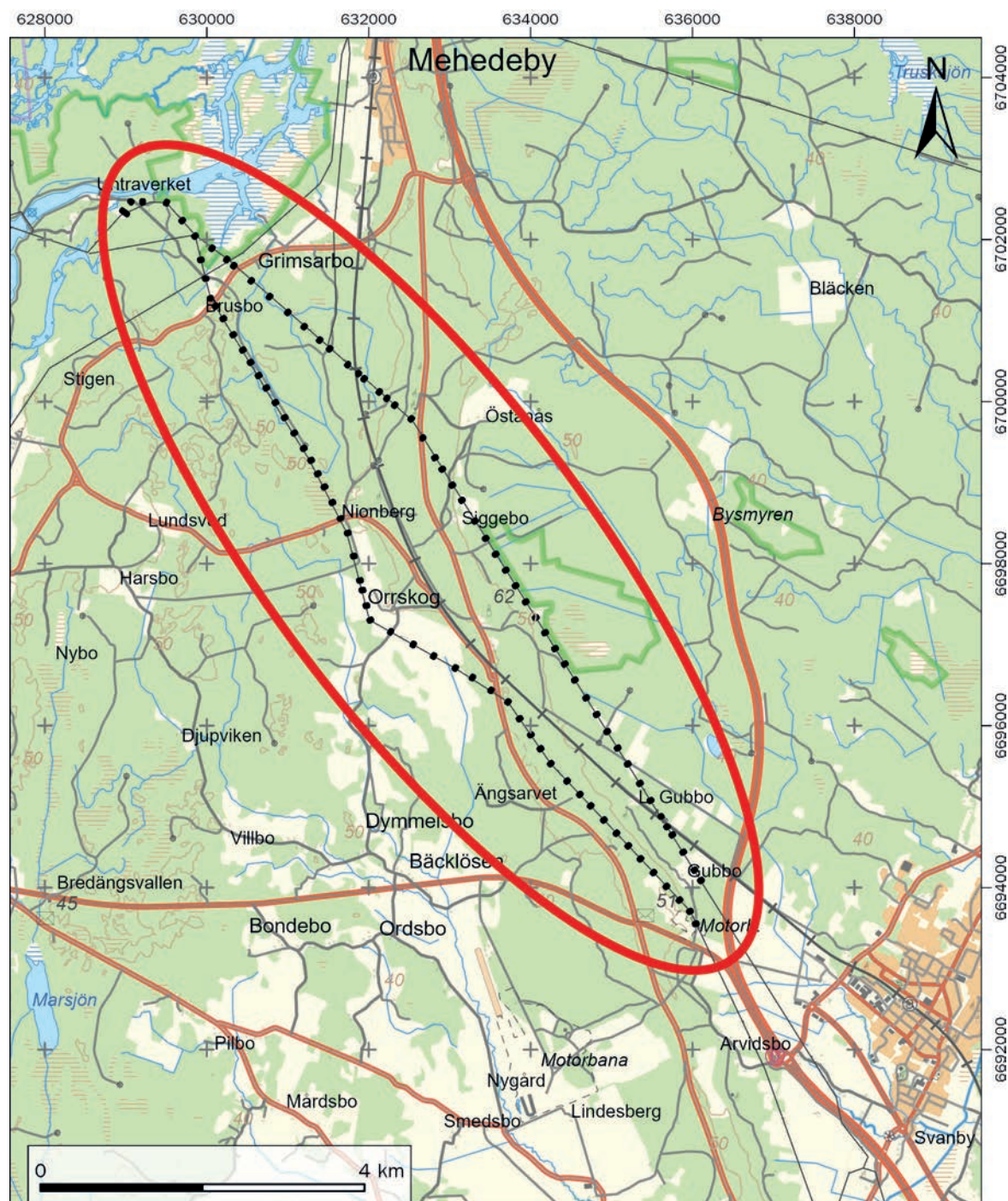
slag av terräng, såväl låglänta och sankmarker som blockbundna höjder och Uppsalaåsen. Inom en utredningsyta identifierades en kolningsanläggning, vilken sannolikt är från 1700–1800-tal. I en annan utredningsyta påträffades ett gränsmärke som stod i en gällande fastighetsgräns. I kraftledningsgatan mellan rivningsstolpar fanns ytterligare sju kolningsanläggningar och två gränsmärken, vilka till stor del var kända sedan tidigare.

Inledning

Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelning för arkeologi genomförde under september och oktober 2025 en arkeologisk utredning steg 1 mellan Untra och Tierp i Söderfors, Tierps och Tolfta socknar i Tierps kommun (Figur 1). Arbetet gjordes för Svenska kraftnät efter beslut av Länssty-

relsen i Uppsala län (diarienummer 5390-2025). Utredningen föranleddes av planer på att riva stolpar för kraftledningar. Stiftelsen Upplandsmuseets projektledare var Hans Göthberg, som också författat rapporten.

Figur 1. Plan över stråket med utredningsytor mellan Untra vid Dalälven och Gubbo vid Tierp. Skala 1:80 000.

Kraftledningarna där rivningar av stolpar var aktuella omfattade en sammanlagd längd om 22 km. Det var sammanlagt 101 platser för stolpar som ingick i utredningen.

Syfte, metod och genomförande

Syftet med utredningen steg 1 var att klarlägga om det fanns okända fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar på platserna för stolparna, vilka riskerar att skadas vid rivningsarbetet av stolparna. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar. Utredningsytorna kring stolparna var vardera omkring 40 meter långa och 20 meter breda.

Utredningen genomfördes som en fältinventering till fots av de sträckor där stolparna stod och en okulär besiktning av utredningsytorna för de

stolpar som ska rivas. Med geologsond och spade kontrollerades jordart och eventuell förekomst av lämningar som inte var synliga i markytan.

I kraftledningsgatorna fanns inga träd, men däremot sly i varierande grad. Tidpunkten på året för fältinventeringen innebar att sly och träd fortfarande bar löv. Dessutom var markvegetation som gräs och ogräs ofta högväxt, ibland uppemot 1,5 meter höga eller ännu högre (Figur 2). Vidare visade det sig att det låg kvar ris från tidigare röjningar i kraftledningsgatorna. Det innebar att möjligheterna att identifiera någon förekomst av eventuella lämningar inte var optimala.

Vid fältarbetet noterades att tidigare arbeten i kraftledningsgatorna har avsatt spår. I stenbunden terräng och särskilt i den östra sträckningen, fanns stråk som var belagda med grov sten för att underlätta körning med maskiner för röjning och underhåll i kraftledningsgatan.

Figur 2. Vissa delar av sträckningen gick i sank mark, här i den norra sträckningen med hög vass, gräs och sly. Foto mot nordväst, Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet.

I lösare mark fanns mellan stolparna ofta djupa körspår efter maskiner. Detta har inneburit stor påverkan på marken och eventuella lämningar. Även själva kraftledningsstolparna, vilka kunde variera i antal mellan två och fyra, stag och jordkablar har inneburit markingrepp.

Topografi och fornlämningsmiljö

De två sträckningar av kraftledningar där stolpar ska rivas mellan Untra och Tierp berör i stor utsträckning skogsmark (Figur 1). Inom skogsmarken finns Uppsalaåsen, vilken korsas av sträckningarna. Untra ligger vid Dalälven och

sträckningarna korsar Uppsalaåsen, som ställvis är dominerande inslag i landskapet (Figur 3). Åsen utgör även sockengräns mellan Söderfors och Tolfta socknar. De sydligaste delarna av sträckningarna ligger inom Tierps socken. Väster om åsen nära Dalälven finns odlingsmark av liten omfattning vid Brusbo. Vid Orrskog berörs större sammanhängande odlingsmark. Öster om åsen finns vid Gubbo i sydöst kontakt med slättbygden i Tierp. Även vid Siggebo finns odlingsmark om än i liten omfattning. Skogsmark finns både i höglänt terräng vid Uppsalaåsen och i flacka marker. Delar av de flacka partierna har varit sank och utgjorts av myr, torvmosse och delvis använts som äng och betesmark.

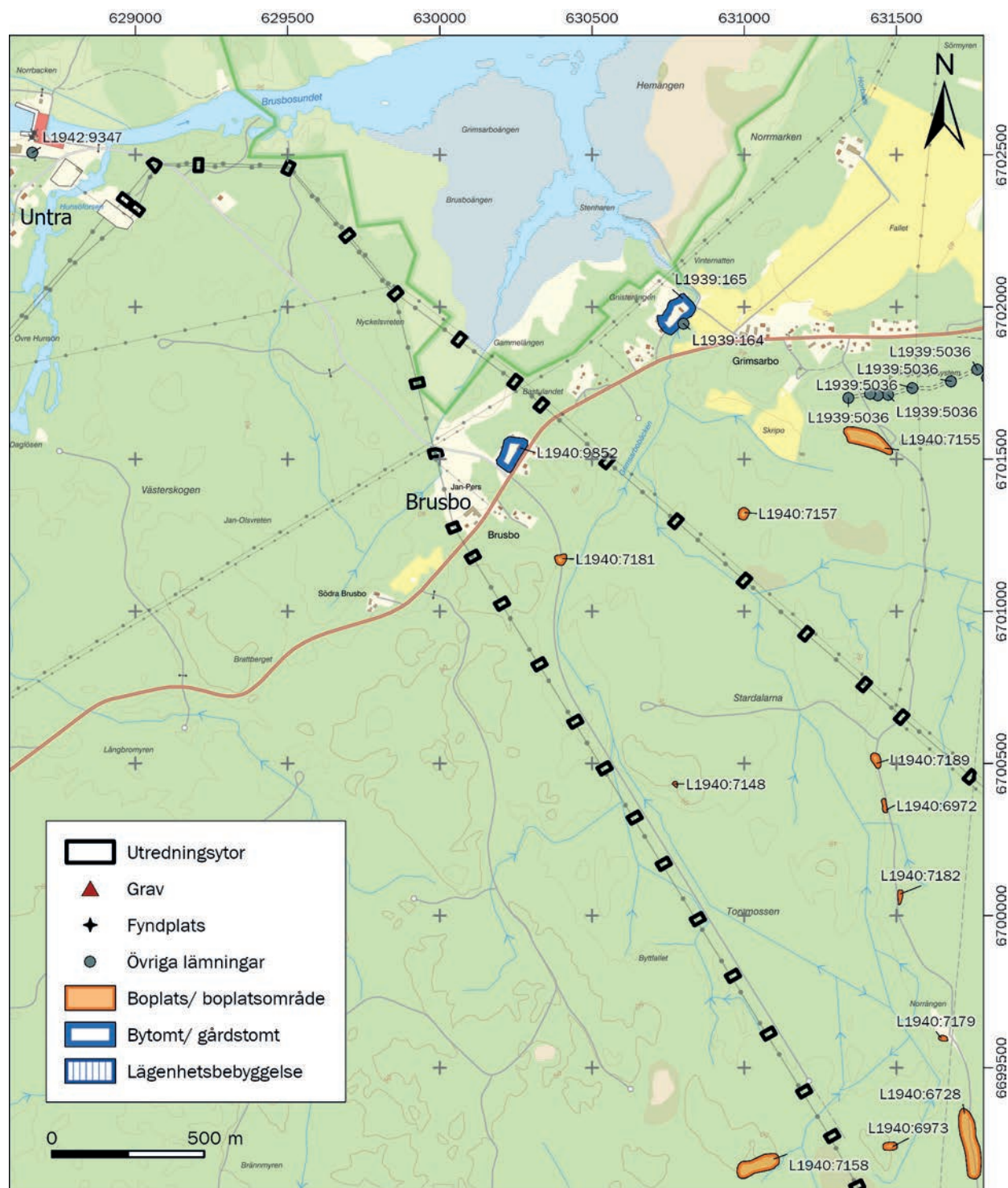

Figur 3. Uppsalaåsen reser sig ibland högt över omgivningen, här i den östra sträckningen. Foto mot nordväst, Johanna Svärd, Stiftelsen Upplandsmuseet.

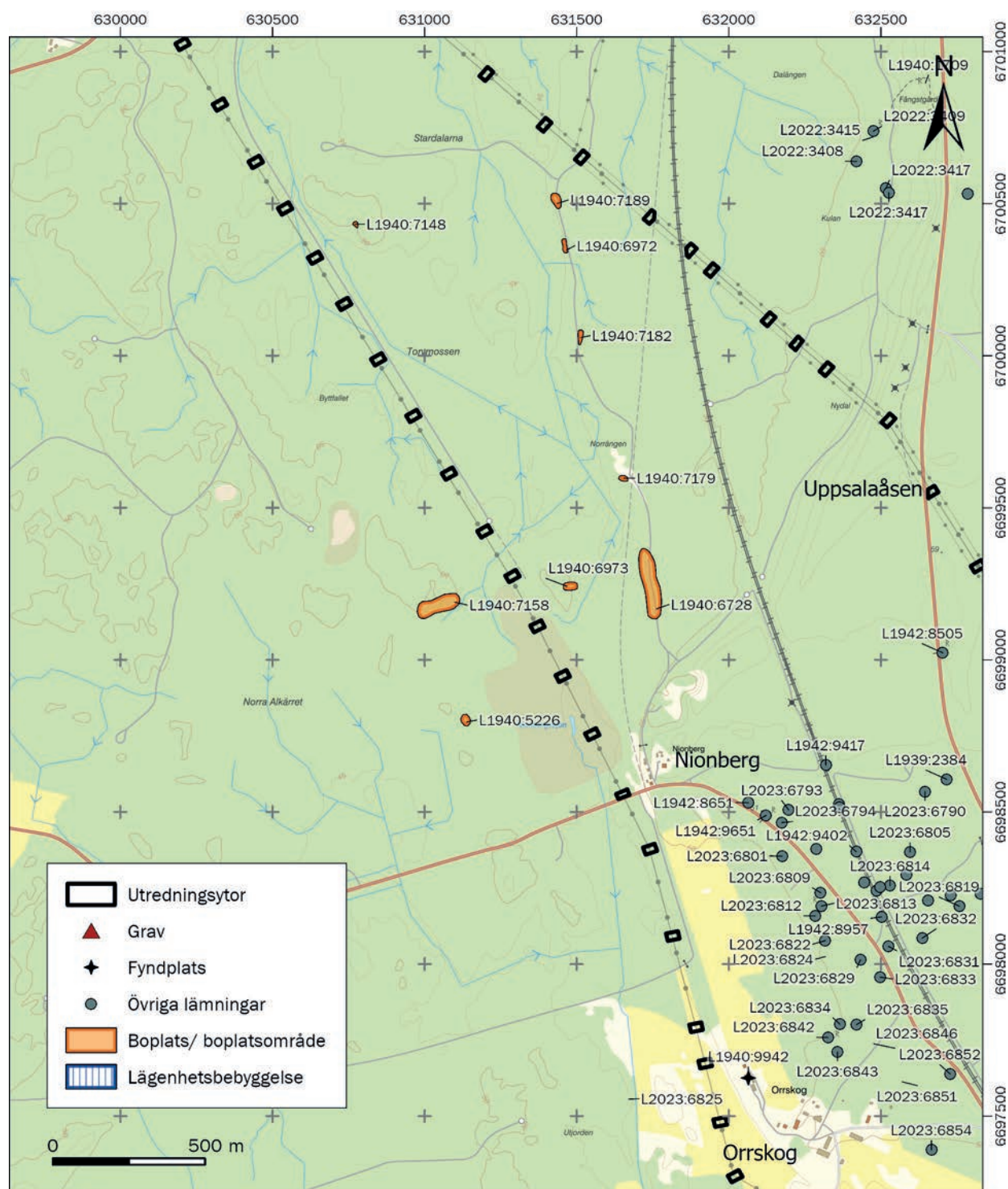
Fornlämningar från brons- och järnålder är få i området kring kraftledningarna. Däremot finns några boplatser från neolitikum (Björck & Hjärthner-Holder 2008). Mycket vanliga är också lämningar från historisk tid förknippade med nyttjande av skogen så som kolbottnar, tjärgropar och andra lämningar av skogsbruk (Göthberg 1994;

Åstrand 1995; Hennius med flera 2005) (Figur 4, 5, 6, 7).

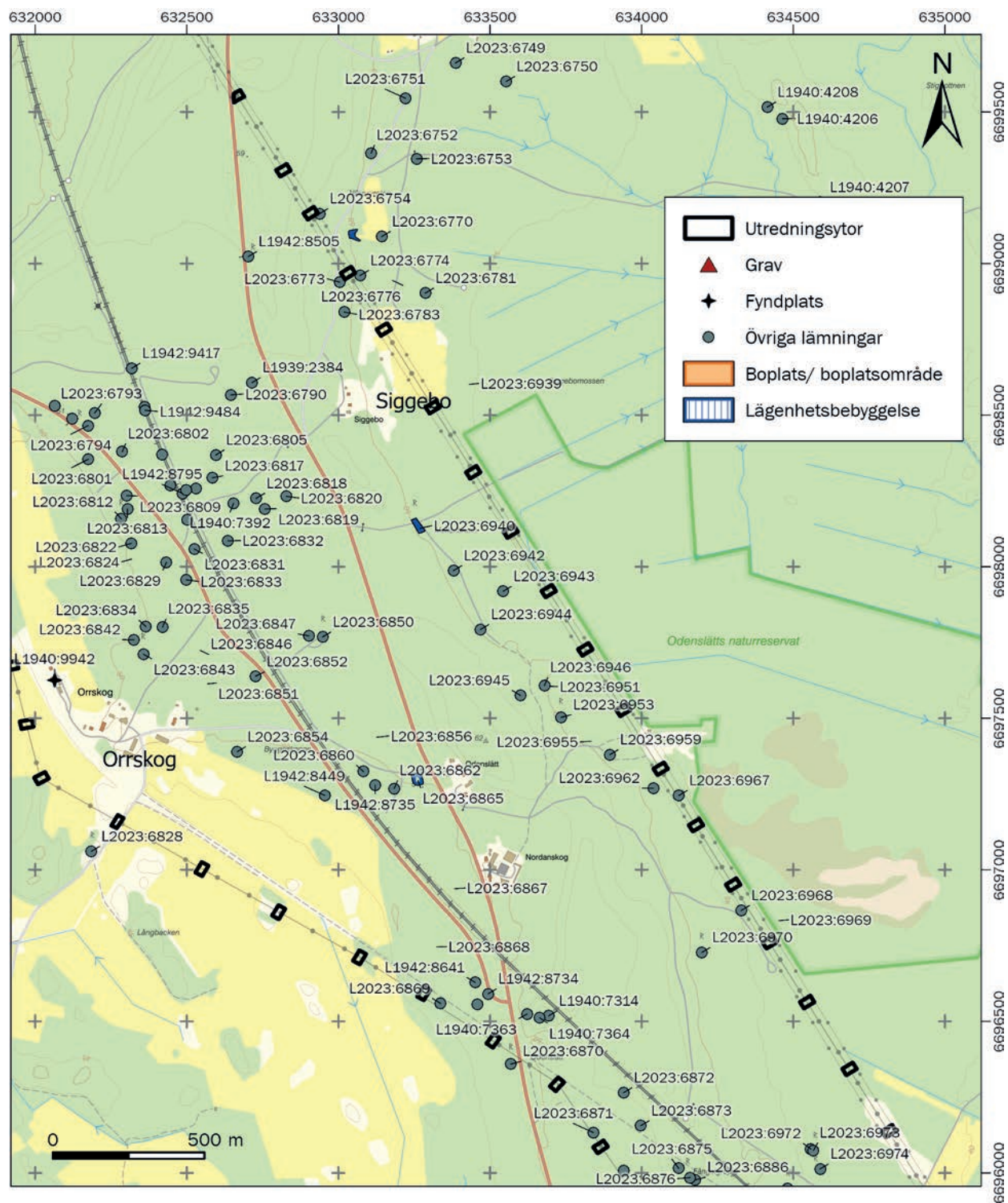
I de berörda kraftledningsgatorna var ett mindre antal lämningar registrerade i KMR/Fornsök. De utgjordes av två gränsmärken och sex kolningsanläggningar.

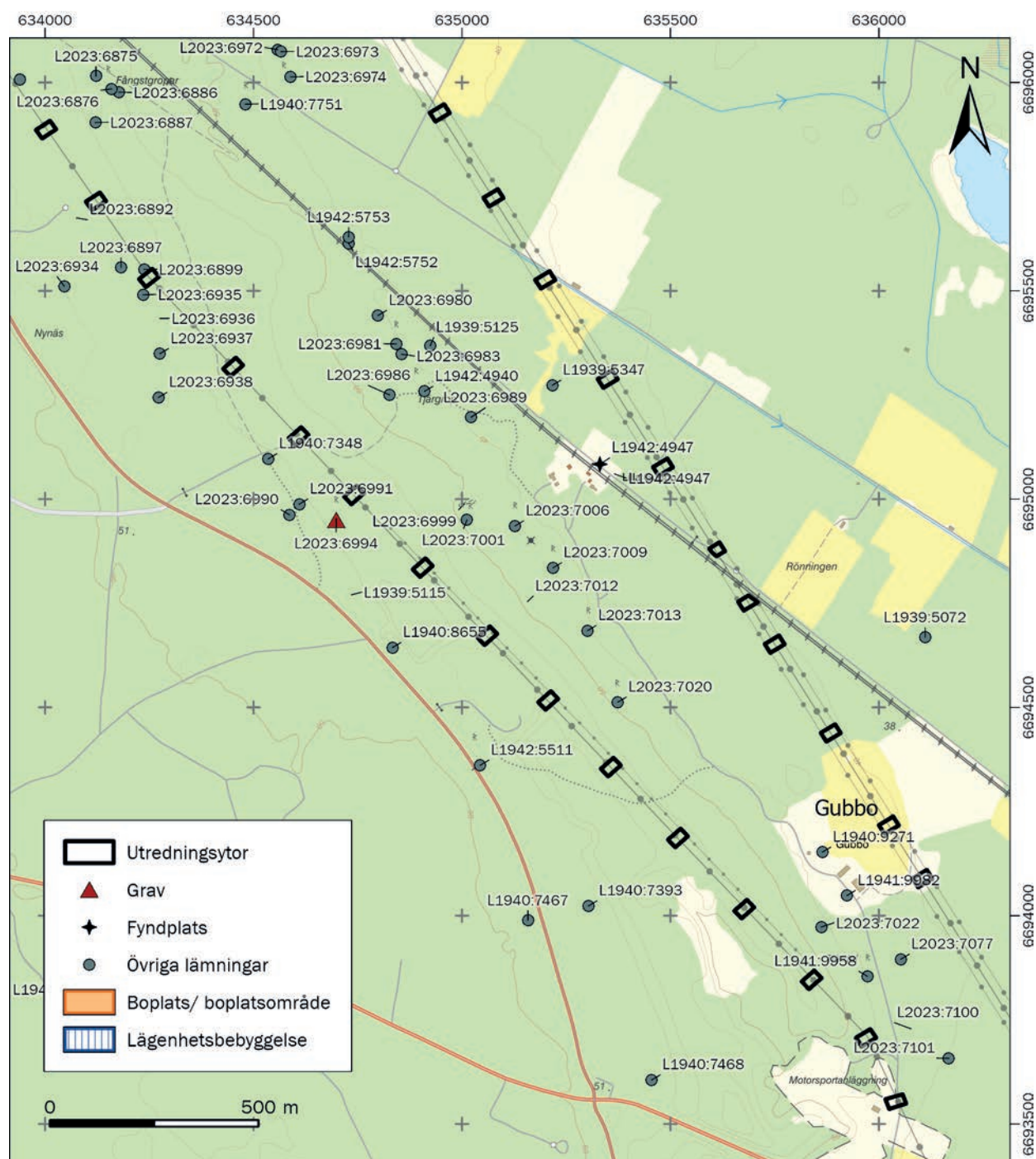
Figur 4. Registrerade fornlämningar i omgivningen till utredningsytorna inom kraftledningarna, norra delen vid Untra. Skala 1:20 000.

Figur 5. Registrerade fornlämningar i omgivningen till de två kraftledningarna, mellersta delen norr om Orrskog. Skala 1:20 000.

Figur 6. Registrerade fornlämningar i omgivningen till de två kraftledningarna, mellersta delen öster om Orrskog. Skala 1:20 000.

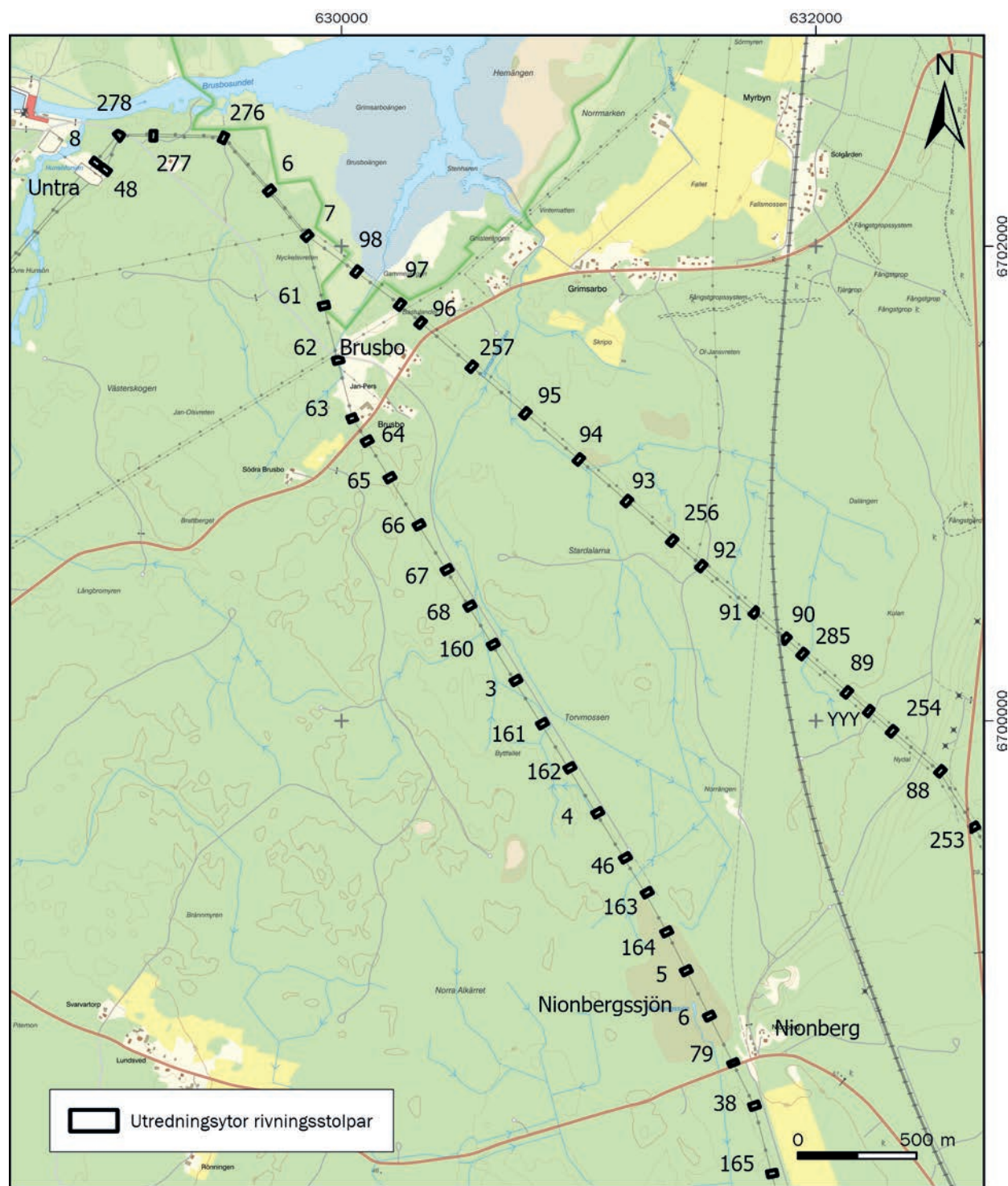

Figur 7. Registrerade fornlämningar i omgivningen till de två kraftledningarna, södra delen omkring Gubbo. Skala 1:20 000.

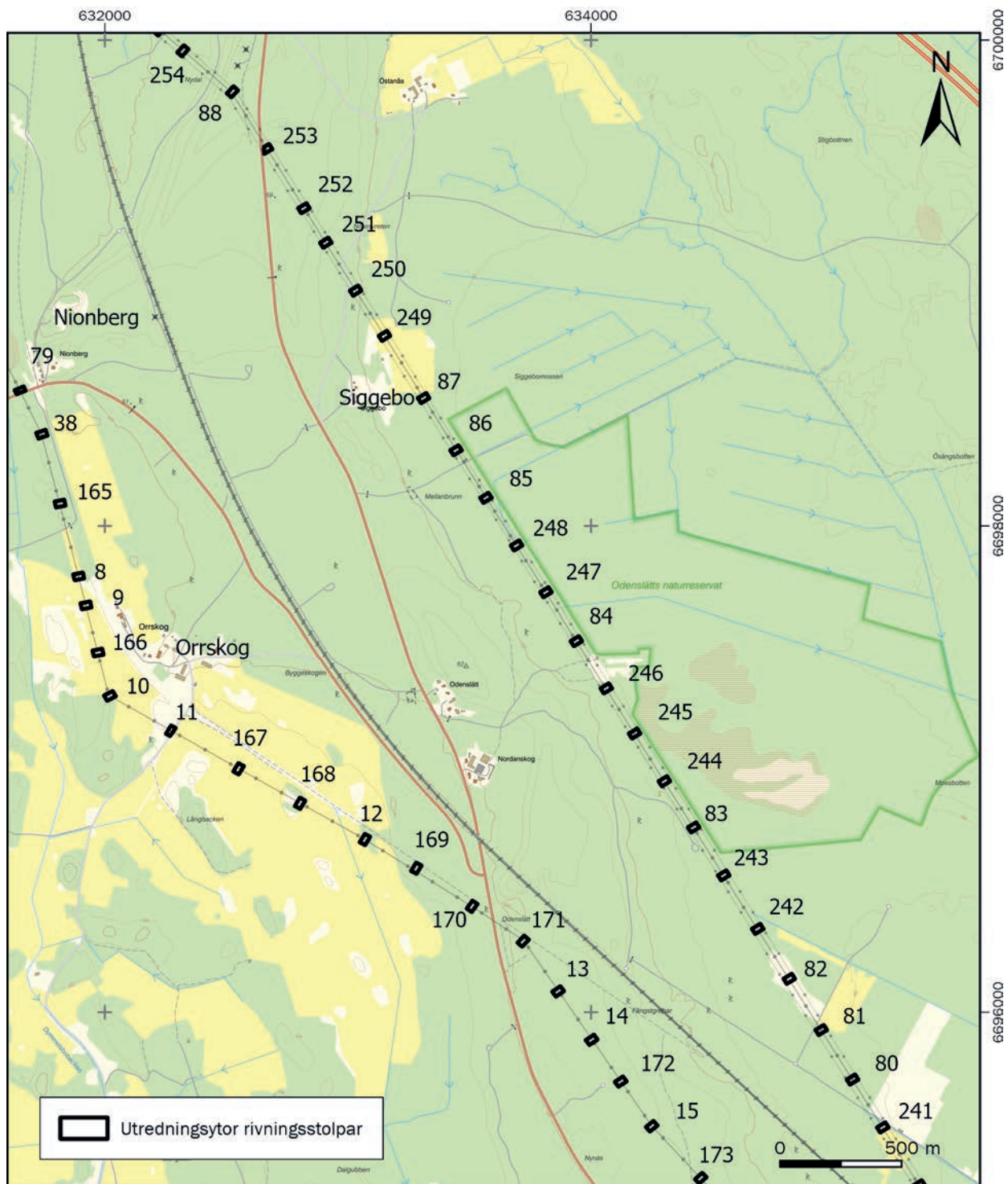
Utredningsresultat

De sträckor med kraftledningsstolpar som planeras att rivas utgjorde tre sträckningar från Untra vid Dalälven till Tierps slätten. Från Untra till Brusbo fanns en gemensam sträckning, hädanefter kallad den norra sträckningen. Vid Brusbo skildes sträckningarna åt. Från Brusbo hade en kraftled-

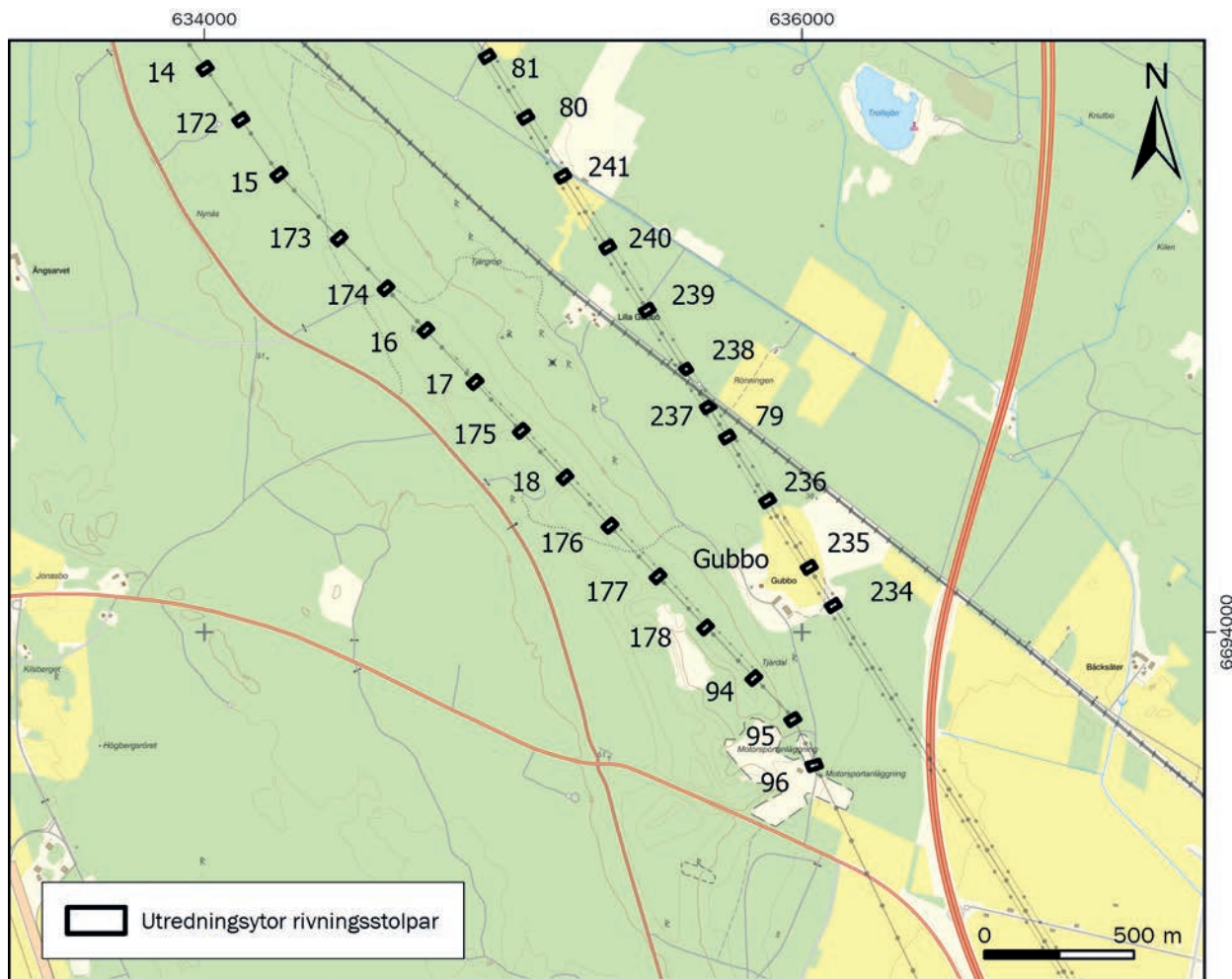
ning en västlig dragning via Orrskog till Gubbo i kanten av Tierps slätten, den västra sträckningen. Den andra kraftledningen hade en sträckning något längre österut mellan Brusbo och Gubbo (Figur 8, 9, 10).

Figur 8. Plan över utredningsytor med rivningsstolparnas nummer, norra delen närmast Untra. Skala 1:25 000.

Figur 9. Plan över utredningsytor med rivningsstolparnas nummer, mellersta delen omkring Orrskog. Skala 1:25 000.

Figur 10. Plan över utredningsytor med rivningsstolparnas nummer, i södra delen närmast Gubbo. Skala 1:25 000.

Sträckningar

I den norra sträckningen ingick 7 rivningsstolpar, i den västra 55 rivningsstolpar och i den östra sträckningen 45 rivningsstolpar. En rivningsstolpe i den östra sträckningen visade sig inte finnas med på vare sig de kartor eller i det digitala underlag som Länsstyrelsen hade förmedlat. Den uppmärksammades istället först vid fältinventeringen. Numreringen av rivningsstolparna följer de kartor som hade förmedlats av Länsstyrelsen. Den rivningsstolpe som uppmärksammades vid fältinventeringen har fått beteckningen YYY (Figur 8). Även om numreringen var oregelbunden, hade de i de västra och östra sträckningarna lite olika tendenser. I den västra sträckningen blev numren allt högre söderut, medan de i den östra sträckningen och i viss mån i den norra sträckningen blev högre norrut. Rivningsstolparna kunde bestå av ett växlande antal stolpar av

metall eller trä. Trästolparna var dessutom förankrade med ett varierande antal stag. Kring varje rivningsstolpe fanns utredningsytor som vanligen var 40 × 20 meter stora.

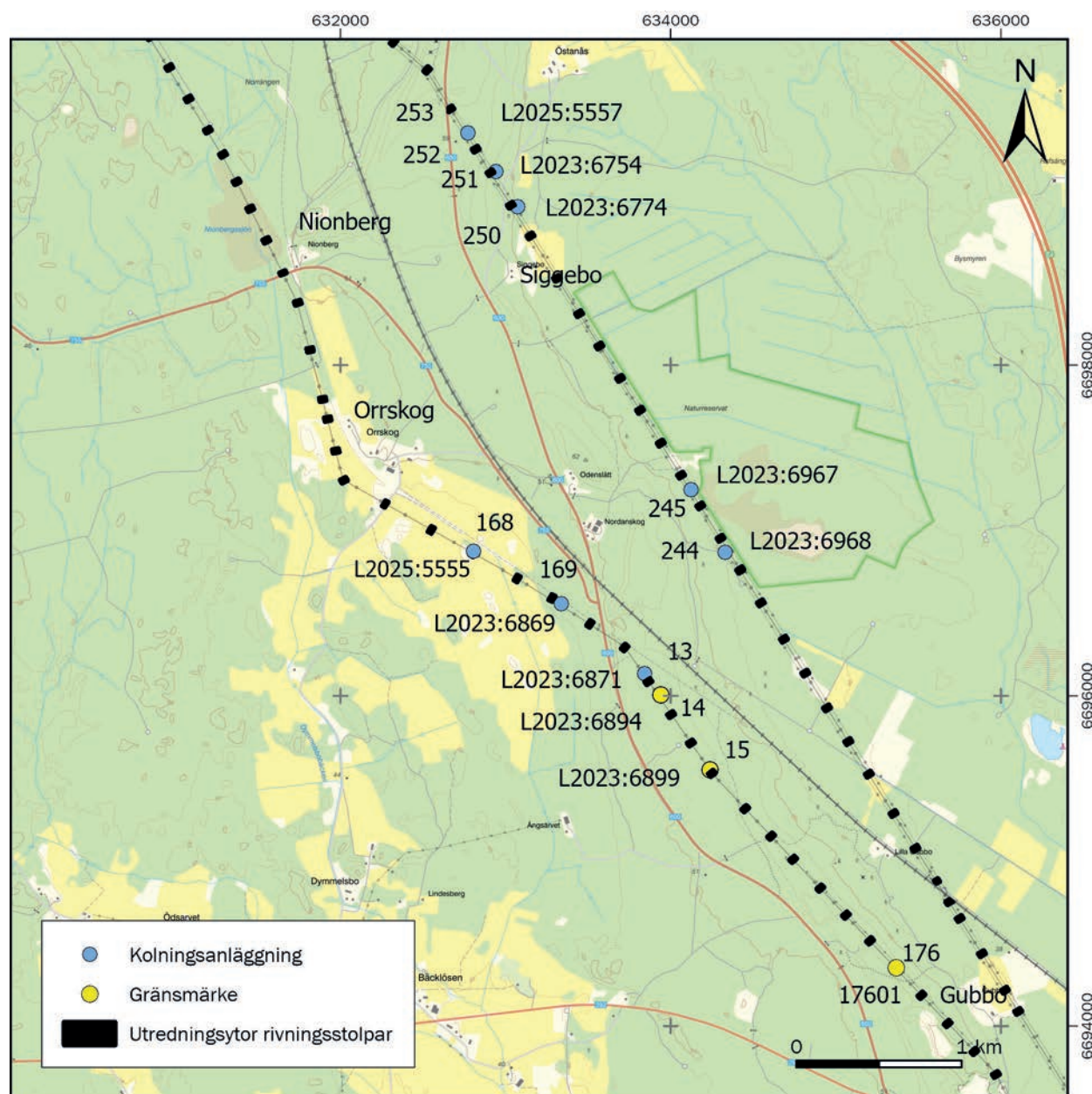
Norra sträckningen

Inom den norra sträckningen ingick utredningsytor för sju rivningsstolpar (nummer 8–7) (Figur 8; Bilaga 3). De naturliga förutsättningarna för att påträffa lämningar var ogynnsamma eftersom flera rivningsstolpar stod i låglänt och sank mark (6, 7), vilket var en följd av närheten till Dalälven. Andra rivningsstolpar stod på utfylld eller störd mark (8, 48, 278). Ytterligare några stolpar stod på stenbunden mark (277, 276). Inom och i anslutning till utredningsytorna för dessa rivningsstolpar påträffades inga lämningar eller indikationer på lämningar.

Västra sträckningen – lämningar

I den västra sträckningen ingick utredningsytor för 48 rivningsstolpar. De topografiska förutsättningarna varierade i sträckningen. Inledningsvis stod rivningsstolpar i vassbevuxen sankmark (61, 62) (Figur 8). Från Brusbo stod de på blockrika höjder (63–68). Därefter stod rivningsstolparna i låglänt mark med torvmosse, myr och slutligen Nionbergssjön (160–79). Insprängt i denna del

stod några rivningsstolpar på blockrika höjder (4, 46). Efter Nionbergssjön stod rivningsstolparna i odlingsmark vid Nionberg och Orrskog, vilken låg i träda (38–12) (Figur 9). Slutligen var många rivningsstolpar i den östra delen belägna på åsen, som delvis var beväxt med ljung (169–96) (Figur 9, 10).

Figur 11. Lämningar finns inom och mellan utredningsytorna. En kolningsanläggning och ett gränsmärke påträffades i den södra delen av den västra sträckningen inom utredningsytorna för stolpe 168 och 176. Vid stolpe 251 ligger dessutom en kolningsanläggning mycket nära utredningsytan. På några platser finns kolningsanläggningar och gränsmärken som ligger i kraftledningsgatan mellan utredningsytorna, däribland en kolningsanläggning som påträffades mellan stolparna 252 och 253. Skala 1:40 000.

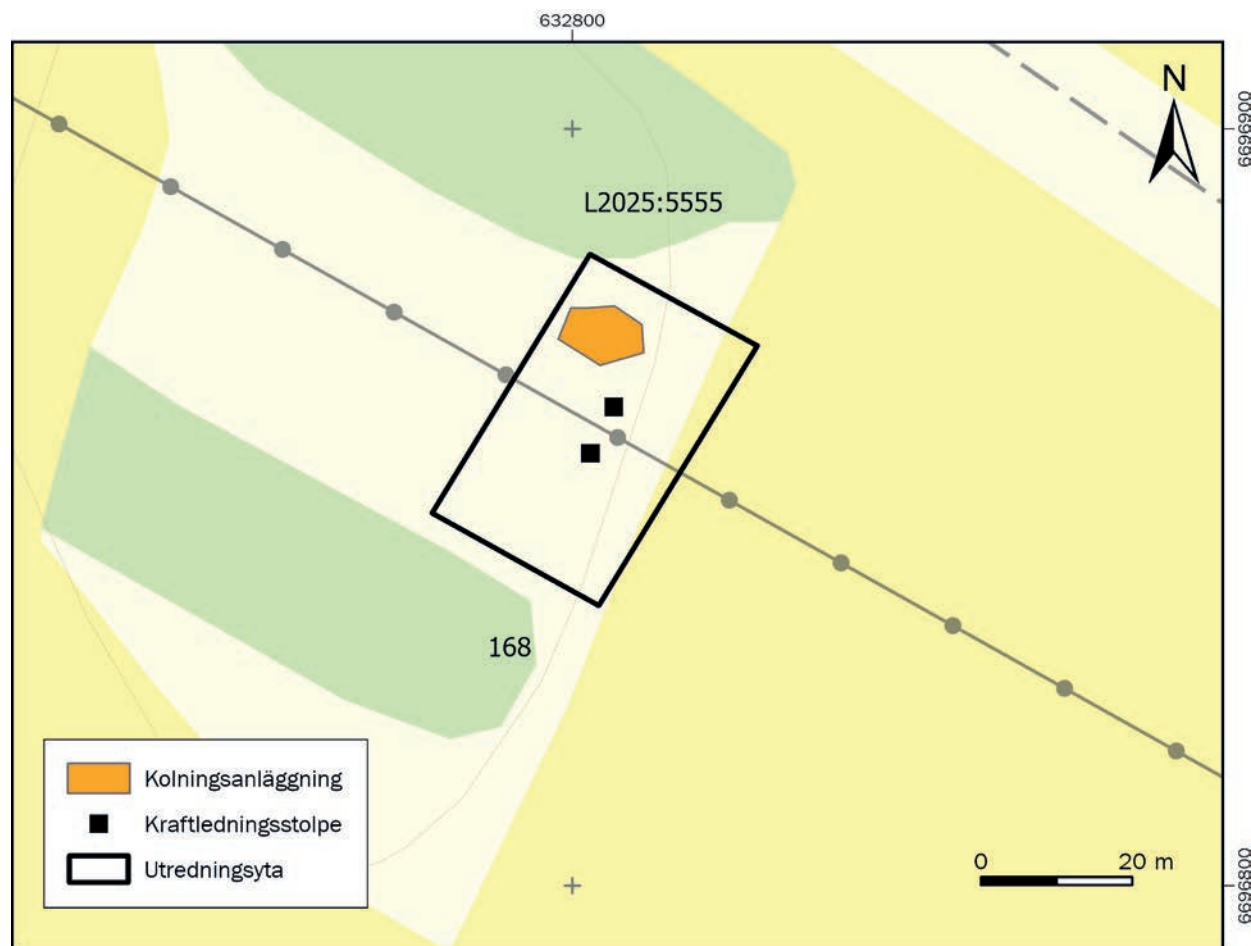
Inom två utredningsytor (168, 176) påträffades lämningar (Figur 11). På ytterligare fyra platser fanns lämningar inom kraftledningsgatan och mellan utredningsytorna.

Rivningsstolpe 168

Nära Orrskog och inom utredningsytan för rivningsstolpe 168 påträffades en kolningsanläggning som registrerades som L2025:5555 (Bilaga 1). Den låg på ett impediment omgiven av åkermark (Figur 11, 12, 13). Lämningen låg i den norra delen av utredningsytan kring stolpen och hade ojämn yta, samt diffus avgränsning. Vid sondning påträffades rikligt med kol. Kolningsanläggningens placering på en åkerholme i odlingsmark är ovanlig jämfört med andra lämningar av samma slag som ligger i skogsmark. En granskning av en karta från 1785 över Untra med underlydande

ägor visar att platsen legat inom ägoområdet för torpet Snåret. Kartan visar ingen skillnad mellan åker, äng och betesmark, men av kartans beskrivning framgår att åkermarken var liten, medan äng och betesmark dominerade. Sannolikt har åkermarken legat närmast själva torpstället, medan äng och betesmark låg längre bort. Den härads-ekonomiska kartan från 1859–1863 är trots sin översiktliga natur något mer detaljerad och visar att åkerholmen låg inom ängs- eller betesmark.

Till skillnad mot Orrskog och Nionberg redovisas inte Snåret på någon karta från 1641. Det kan tala för att Snåret var yngre än dessa och troligen tagits upp under 1700-talet. En möjlig tolkning av kolningsanläggningen att den kan ha varit i bruk innan den omgivande marken röjdes upp för att användas som äng och betesmark till torpet Snåret.

Figur 12. I den västra kraftledningen finns kolningsanläggningen L2025:5555 inom utredningsytan för stolpe 168. Skala 1:000.

Figur 13. Vid rivningsstolpe 168 ligger kolningsanläggningen L2025:5555 mellan stolparna och skogen till höger på en åkerholme. Foto mot väster, Hans Göthberg, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Figur 14. I kraftledningsgatan fanns gränsmärket L2023:6899 mellan rivningsstolparna 13 och 14. Gränsmärket är ett femstenarör som tidigare har markerat gränsen mellan byarna Lundby och Bäggeby. Foto mot nordväst. Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Rivningsstolpe 169

Inom kraftledningsgatan och utanför utredningsytan för rivningsstolpe 169 är kolningsanläggningen L2023:6869 känd sedan tidigare och registrerad i KMR (Figur 11; Bilaga 1).

På kartan från 1785 är omgivningen markerad som inägor till torpet Odenstät. En jämförelse med en karta över Orrskog från 1829 visar dock att platsen ingick i Söderfors bruks ägor. Kolningsanläggningen har mest troligt varit i bruk under sent 1800-tal. Den kan även vara äldre än 1850.

Rivningsstolpe 13

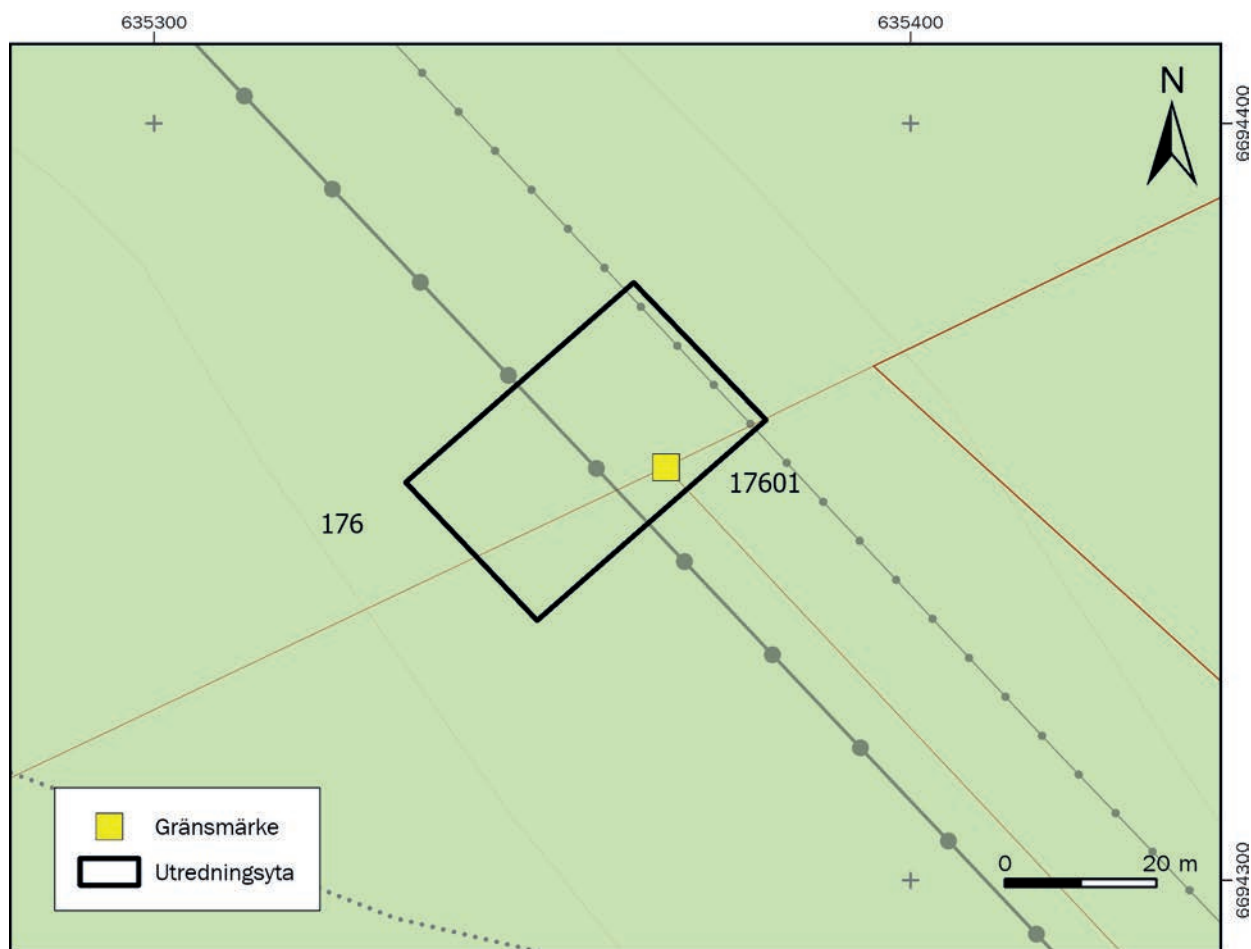
På åsen och inom kraftledningsgatan nära utredningsytan för rivningsstolpe 13 är kolningsanläggningen L2023:6871 registrerad i KMR (Figur 11).

Rivningsstolparna 13 och 14

I den östra kanten av kraftledningsgatan och mellan utredningsytorna för rivningsstolparna 13 och 14 finns gränsmärket L2023:6894 (Figur 11, 14). Gränsmärket är ett femstenarör som markerar gränsen mellan byarna Lundby och Bäggeby i Tierps socken och står i gällande fastighetsgräns.

Rivningsstolpe 15

Inom kraftledningsgatan och utanför utredningsytan för rivningsstolpe 15 finns gränsmärket L2023:6899 (Figur 11). Det är ett femstenarör som markerar gränsen mellan byarna Lundby och Bäggeby och står inte i en nu gällande fastighetsgräns.

Figur 15. Inom utredningsytan för stolpen 176 finns ett gränsmärke som står i en gällande fastighetsgräns. Skala 1:1 000.

Figur 16. Vid rivningsstolpe 176 fanns ett gränsmärke, vars stenar bara delvis stack upp ur ljungen. Foto mot väster, Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Rivningsstolpe 176

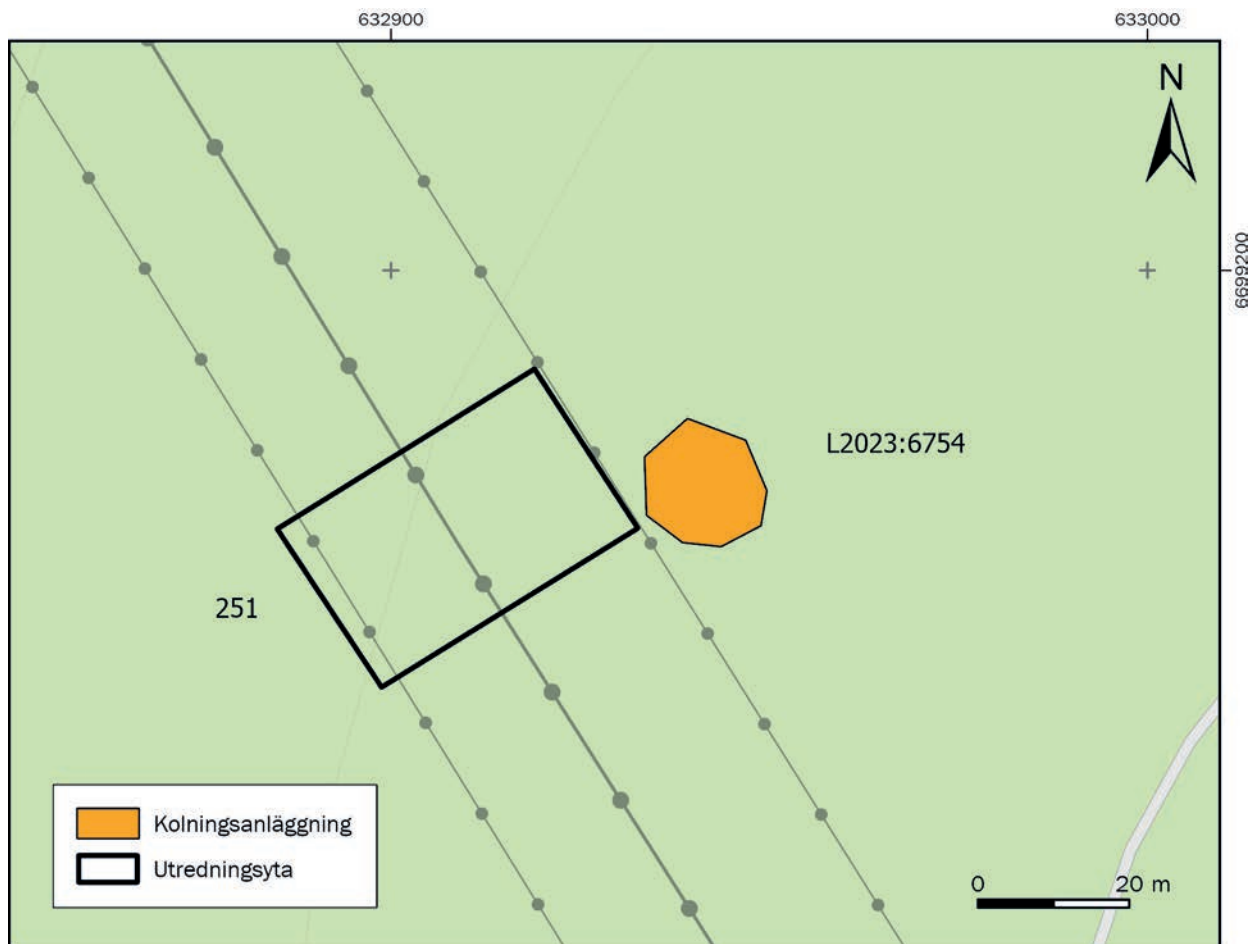
På åsen mellan Orrskog och Gubbo samt inom utredningytan för rivningsstolpe 176 påträffades ett gränsmärke (L176 01) (Bilaga 2). Det har postament och hjärtsten, samt står i en gällande fastighetsgräns inom Bäggebys ägor och har därför inte registrerats i KMR (Figur 11, 15, 16).

Östra sträckningen – lämningar

I den östra sträckningen ingick utredningsytor för 45 rivningsstolpar. Även i denna del varierade de topografiska förutsättningarna. Den första rivningsstolpen stod i låglänt mark (98) (Figur 8). Från Brusbo stod rivningsstolparna i kuperad mark och på blockrika höjder (97–93). Därefter

fanns ett parti där rivningsstolparna stod i låglänt mark med torv eller sand fram till åsen (256–254). Den del av sträckningen som korsade åsen, var delvis bevuxen med ljun. Rivningsstolparna stod där på grus och sand (88–251) (Figur 9). Från Siggebo fram till Gubbo gick sträckningen nedanför åsen i låglänt mark. Nära Siggebo stod några rivningsstolpar i odlingsmark eller tidigare odlingsmark (249–86). De flesta rivningsstolparna var resta i låglänt torvmark (85–234) (Figur 9, 10). I den låglänta marken fanns smärre partier med moränmark med inslag av stenar och block (246). Nära Gubbo stod några rivningsstolpar inom eller i anslutning till odlingsmark (241, 235).

Inga lämningar påträffades inom själva utredningsytorna, men däremot på fem platser i kraftledningsgatan mellan utredningsytorna.

Figur 17. I den östra kraftledningen finns kolningsanläggningen L2023:6754 strax intill utredningsytan för stolpe 251. Skala 1:1 000.

Rivningsstolparna 253 och 252

I kraftledningsgatan och mellan utredningsytorna för rivningsstolparna 253 och 252 på åsen norr om Siggebo påträffades kolningsanläggningen L2025:5557 vid utredningen (Figur 11; Bilaga 1).

Rivningsstolpe 251

Öster om och alldeles utanför utredningsytan för rivningsstolpe 251 är kolningsanläggningen L2023:6754 registrerad sedan tidigare (Figur 11, 17).

Rivningsstolpe 250

I kraftledningsgatan öster om och utanför utredningsytan för rivningsstolpe 250 är kolningsanläggningen L2023:6774 registrerad sedan tidigare i KMR (Figur 11).

Rivningsstolparna 246 och 245

Längre åt sydöst inom kraftledningsgatan mellan utredningsytorna för rivningsstolparna 246 och 245 är kolningsanläggningen L2023:6967 registrerad i KMR sedan tidigare (Figur 11).

Rivningsstolpe 244

I kraftledningsgatans västra kant och utanför utredningsytan för rivningsstolpen 244 är kolningsanläggningen L2023:6968 känd sedan tidigare och registrerad i KMR (Figur 11).

Slutsats och utvärdering

I området som berörs av utredningen var sedan tidigare lämningar av olika karaktär kända. Förhistoriska lämningar är få och utgörs av boplatser från stenålder. Mer talrika är lämningar från historisk tid, däribland kopplade till bruket av skogen.

I den närmaste omgivningen till de stråk som berördes av utredningen finns några boplatser från neolitikum. De utgörs främst av fyndplatser för keramik. Nivåmässigt återfinns de i intervallet mellan 45 och 50 meter över havet. De verkar ofta ligga i sluttningen till mindre höjder. Andra boplatser ligger däremot på relativt flack mark inom samma höjdintervall (Figur 4, 5). Noterbart är boplatserna enbart ligger väster om åsen, medan inga finns på dess östra sida. Om detta är en faktisk skillnad eller följden av få inventeringsinsatser är oklart.

I de sträckningar som berördes av utredningen framkom inga lämningar, fynd eller indikationer på sådana boplatser. Utredningsytorna i den norra sträckningen låg på för låga nivåer. Även i de västra och östra sträckningarna låg relativt stora delar i låglänt och sank terräng, främst på den västra sidan av Uppsalaåsen. Öster om åsen gäller detta också den östra sträckningen. Den högre terrängen var ofta kraftigt blockbunden. Den var dessutom tätt bevuxen med sly, buskar och högväxande ogräs, varför det var svårt att urskilja några stenfria ytor. Särskilt i den östra sträckningen var höjderna ofta påverkade av sentida ingrepp med ramper av upplagd sten för maskiner. Ett annat inslag med höglänt terräng utgörs av Uppsalaåsen, som ligger väsentligt högre än de kända boplatserna.

Figur 18. Både i och utanför de delar av östra och västra sträckningarna som gick på åsen var kolningsanläggningar vanliga. Dessutom kunde identifieringen underlättas av att markvegetationen var låg, exempelvis ljung. Foto mot öster, Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Lämningarna från historisk tid i omgivningen domineras av anläggningar för framställning av träkol och tjära. Vid utredningen påträffades en kolningsanläggning inom en utredningsyta och dessutom fanns ytterligare sju kolningsanläggningar i kraftledningsgatan mellan utredningsytan. De har rund form och var ofta avgränsade av gropar eller vallar. Den runda formen innebar att de med största sannolikhet har hyst resmilor (Göthberg 1994; Åstrand 1995). De talrika kolningsanläggningarna är lämningar av en omfattande framställning av träkol som var en viktig förutsättning för metallframställning och bearbetning i hyttor och bruk. En näraliggande representant är Söderfors bruk som grundades 1676 (Bygd att vårda 1984 sida 146ff). Bruket ägde från 1680-talet Untra, som i sin tur ägde gårdar och torp som Nionberg och Orrskog. Inägorna hörde till gårdarna, medan skogen ägdes av bruket (Flygare, Mannberg Wretin & Syse 2001 sida 115f).

Inom sträckningarna för kraftledningen förekommer kolningsanläggningar på och i anslutning till åsen (Figur 18). Detta är ännu mer tydligt i kraftledningarnas omgivningar. Kolningsanläggningar verkar inte vara vanliga i den småbrutna och delvis låglänta terrängen mellan Dalälven och åsen, respektive i de låglänta markerna öster om åsen. Denna rumsliga fördelning bör avspegla att åsen erbjöd ett stabilt och torrt underlag, som också var lättframkomligt för transporter.

Att Söderfors bruk grundades 1676 bör också ange en bakre tidsgräns för flertalet av kolningsanläggningarna. Det är särskilt relevant för lämningen L2025:5555 om den tolkas som anlagd innan röjning och uppodling av omgivande marker, samt etableringen av torpet Snåret som är belagt på en karta 1785.

Utvärdering

I undersökningsplanen för utredningen bedömdes det kunna finnas lämningar eller indikationer på sådana från såväl förhistorisk tid som historisk tid i form av boplatser från stenålder och skogsbrukslämningar efter framställning av träkol eller tjära från historisk tid. Vid utredningstillfället visade det sig att flera utredningsytor låg i låglänt och sank mark där inga lämningar kunde förväntas. Andra utredningsytor låg i högre terräng som ofta var blockbunden och tätt bevuxen med sly samt hög markvegetation, varför det var svårt att identifiera några lämningar.

Vid utredningen identifierades enbart en kolningsanläggning (L2025:5555) inom en utredningsyta. Ytterligare några sådana var sedan tidigare kända i kraftledningsgatorna mellan utredningsytorna och ytterligare en sådan påträffades vid utredningen (L2025:5557). Dessutom påträffades ett gränsmärke (L176 01), vilket stod i en gällande fastighetsgräns.

De fåtaliga lämningarna inom utredningsytorna och deras sentida karaktär innebär att Upplandsmuseet bedömer att någon utredning steg 2 med schaktgrävning inte är nödvändig.

Antikvarisk bedömning

Kolningsanläggningen L2025:5555 har i KMR getts den antikvariska bedömningen Fornlämning eftersom den kan ha varit i bruk under 1700-talet innan marken uppodlades för torpet Snåret. Däremot har kolningsanläggningen L2025:5557 i KMR getts den antikvariska bedömningen Övrig kulturhistorisk lämning enligt praxis för denna lämningstyp. Kolningsanläggningen L2023:6869 har benämningen Övrig kulturhistorisk lämning men kan möjligen vara äldre än 1850. Gränsmärket L17601 har inte registrerats i KMR eftersom den står i en gällande fastighetsgräns.

Administrativa uppgifter

Uppdragsnummer Fornreg: 202501101

Plats: Söderfors, Tierps, Tolfta socknar, Tierps kommun, Uppsala län

Fornlämningsnummer: L2025:5555, L2025:5557

Fornlämningstyp: Kolningsanläggningar

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning steg 1

Orsak till undersökning: Planerad rivning av kraftledningsstolpar

Företagare: Svenska kraftnät

Fältarbetsperiod: 23 september – 2 oktober 2025

Upplandsmuseets projektledare: Hans Göthberg

Upplandsmuseets biträdande projektledare: Amanda Jönsson

Upplandsmuseets personal: Ebba Drugge, Johanna Svärd

Upplandsmuseets diarienummer: 397–2025

Upplandsmuseets projektnummer: 80 045

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 5390-2025 (2025-09-05)

Koordinat- och höjdsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs

Referenser

Litteratur

Björck, Niclas. & Hjärthner-Holdar, Eva. (red.). 2008. Mellan hav och skog. Högmossen, en stenåldersmiljö vid en skimrande strand i norra Uppland. Arkeologi E4 Uppland – studier. Volym 6. Riksantikvarieämbetet UV GAL, Societas Archaeologica Upsaliensis, Upplandsmuseet.

Bygd att vårda. 1984. Kulturhistorisk utveckling i Uppsala län. Kulturminnesvårdsprogram för Uppsala län 1. Upplandsmuseet och Länsstyrelsen i Uppsala län. Uppsala.

Flygare, Irène A., Mannberg Wretin, Karin & Syse, Bent (red.). 2001, Tierp tar tillvara. Reviderat kulturmiljöprogram för Tierps kommun 2001. Tierps kommun/Upplandsmuseet. Tierp.

Göthberg, Hans. 1994. Ostkustbanan. Järnvägen Ostkustbanan, delen Tierp–Älvkarleö. Arkeologisk utredning. Riksantikvarieämbetet, UV-Uppsala. 1994:50.

Hennius, Andreas, Svensson, Jonas, Ölund, Anna & Göthberg, Hans. 2005. Kol och tjära – arkeologi i norra Upplands skogsmarker. Undersökningar för E4. Upplandsmuseet. Rapport 2005:02.

Åstrand, Johan. 1995. Ostkustbanan. Järnvägen Ostkustbanan, delen Gubbo–Orrskog samt Marma. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet. UV Uppsala Rapport 1995:35.

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

Söderfors socken

Untra

Ägomätning 1785 B60-27:4

Orrskog

Ägomätning 1641 B60-11:A3:108

Lantmäterimyndigheten i Uppsala län

Söderfors socken

Orrskog

Ägomätning 1829 03-söd-11

Rikets allmänna kartverks arkiv

Häradsekonomiska kartan

Tolfta 1859–63 J112-92-1

Bilagor

Bilaga 1 – Lämningar i Kulturmiljöregistret inom eller i anslutning till utredningsytorna

Objekt	Sträckning/ stolpe	Typ	Kommentar	Antikvarisk bedömning	Anmärkning)	Figur
L2023:6754	Ö	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 10 m stor, 0,3 m hög. Omgiven av gropar	Övrig kulturhistorisk lämning	Nära stolpe 251	6, 11, 17
L2023:6774	Ö	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 12 m stor, 0,2 m hög. Omgiven av vall, 0,3 m hög, 1 m bred	Övrig kulturhistorisk lämning	Nära stolpe 250	6, 11
L2023:6869	V	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, c1 5 m stor, 0,8 m hög	Övrig kulturhistorisk lämning	Mellan stolpe 169 och 170	6, 11
L2023:6871	V	Kolningsanläggning	Kolbotten, rundad, 10 m stor, 0,2 m hög. Omgiven av gropar	Övrig kulturhistorisk lämning	Mellan stolpe 13 och 171	6, 11
L2023:6894	V	Gränsmärke	Femstenarör, 3 m stort, 1,5 m högt	Övrig kulturhistorisk lämning	Mellan stolpe 13 och 14. I fastighetsgräns	11
L2023:6899	V	Gränsmärke	Femstenarör, runt, 4 m stort, 1,5 m högt	Övrig kulturhistorisk lämning	Nära stolpe 15	7, 11
L2023:6967	Ö	Kolningsanläggning	Kolbotten, rundad, 10 m stor, 0,2 m hög. Omgiven av gropar och ev. dike	Övrig kulturhistorisk lämning	Mellan stolpe 245 och 246	6, 11
L2023:6968	Ö	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 10 m stor, 0,3 m hög	Övrig kulturhistorisk lämning	Mellan stolpe 83 och 244	6, 11
L2025:5555	V/168	Kolningsanläggning	Kolbotten, rundad, 12 m stor, 0,5 m hög	Fornlämning	Vid stolpe 168	11, 12
L2025:5557	Ö	Kolningsanläggning	Kolbotten, rundad, 15 m stor, 0,5 m hög. Omgiven av gropar.	Övrig kulturhistorisk lämning	Mellan stolpe 252 och 253	11

Bilaga 2 – Lämningar från utredningen som inte i registrerats i Kulturmiljöregistret

Objekt	Sträckning/stolpe	Typ	Kommentar	Antikvarisk bedömning	Anmärkning)	Figur
17601	V/176	Gränsmärke	Fyrsidigt postament, 1 × 1 m stor, 0,4 m hög, av 0,2–0,5 m st stenarHjärtsten i mitten. Står i gällande fastighetsgräns	–	Inom UO för stolpe 176	11, 15

Bilaga 3 – Rivningsstolpar som ingick i utredningen

Norra sträckningen (från väster)

Nr	Topografi	Geologi	Växtlighet	Övrigt	Figur
8	Flack	Uppfyllning	–	–	8
48	Flack	Uppfyllning	–	–	8
278	Höjd	Stenig	Sly	Störd mark	8
277	Svag höjd	Stenigt	Hög sly		8
276	Svag höjd	Morän, block	Sly		8
6	Flackt	Torv	Hög vass	Sankt	8
7	Flack	Torv	Hög vass	Sankt	8

Västra sträckningen (från norr)

Nr	Topografi	Geologi	Växtlighet	Övrigt	Figur
61	Flackt	Torv	Tät sly	Sankt	8
62	Flackjt	Iera		Låglänt odlingsmark	8
63	Sluttning	Block	Hög sly och röjningsris	Sentida fyllnadsmassor	8
64	Höjd	Mycket blockbunden	Sly		8
65	Höjd	Morän, block	Sly		8
66	Höjd	Blockbunden	Sly, enar		8
67	Höjd	Mycket blockbunden	Sly, enar		8
68	Höjd	Mycket blockbunden	Sly		8
160	Flackt	Torv		Torvmosse	8
3	Flackt	Torv		Torvmosse	8
161	Flackt	Torv		Torvmosse	8
162	Flackt	Torv		Torvmosse	8
4	Höjd	Blockbundet	Sly		8
46	Höjd	Mycket blockbundet	Sly		8
163	Flackt	Torv		Myr. Invid blockrik höjd	8

Nr	Topografi	Geologi	Växtlighet	Övrigt	Figur
164	Flackt	Torv		Myr	8
5	Flackt	Torv		Myr	8
6	Flackt	Torv		I fd Nionbergssjön	8
79	Flackt	Lera	Ogräs	Sankt	8, 9
38	Kulle	Morän	Sly och gräs		8, 9
165	Flack	Lera	Ogräs	Fd odlingsmark i träda	8, 9
8	Flackt	Lera, matjord	Ogräs	Fd odlingsmark i träda	9
9	Flackt	Lera	Ogräs	Fd odlingsmark i träda	9
166	Flackt	Lera	Ogräs	Fd odlingsmark i träda	9
10	Impediment	Blockbundet	Ogräs	Invid fd odlingsmark	9
11	Svag höjd	Lera, stenar	Ogräs	Inom fd odlingsmark	9
167	Flackt	Lera	Ogräs		9
168	Impediment	Stenbundet	Högt gräs	Kolningsanläggning L2025:5555	9, 11
12	Moränrygg	Block	Sly		9
169	Höjdrygg	Blockbunden	Sly	Utanför UO L2923:6869	9, 11
170	Sluttning	Stenbundet	Sly		9
171	Svag förhöjning	Sand	Ljung, sly	På ås	9
13	Svag sluttning	Sand	Ormbunkar	Ås. Utanför UO L2023:6871	9, 11
14	Svag sluttning	Sand	Enar och sly	Ås. Utanför UO L2023:6894	9, 11
172	Flack	Sand	Gräs, sly	Ås	9, 10, 11
15	Flack	Sand	Gräs, sly	Ås. Nära UO L2023:6899	9, 10, 11
173	Sluttning	Stenbundet	Ljung	Ås	9, 10
174	Flack	Stenbundet	Ljung, sly.	Ås, gropigt, täkt	10
16	Flack sluttning	Stenbundet	Ljung, enar	Ås	10
17	Flackt	Stenbundet	Ljung	Ås	10
175	Åsrygg	Blockrikt	Ljung, sly	Kant av grustag	10
18	Åsrygg	Blockrikt	Ljung, sly	Kant av grustag	10
176	Flackt	Blockrikt	Ljung	Ås. L17601	10, 11
177	Flack sluttning	Stenbundet	Ljung	Ås	10
178	Åsrygg	Stenbundet	Ljung		10
94	Åsrygg	Blockrikt	Ljung		10
95	Höjd	Morän, blockrikt	Ljung, sly	Gropigt, täkt	10
96	Höjd	Morän	Gräs	Inom motorsportbana, nära väg	10

Östra sträckningen (från norr)

Nr	Topografi	Geologi	Växtlighet	Övrigt	Figur
98	Flackt	Torv	Sly	Sankt	8
97	Flackt	Enstaka stenar	Högt ogräs		8
96	Höjd	Blockrikt	Sly		8
257	Höjd	Blockbunden	Sly, ris		8
95	Höjd	Sten- och blockrik	Sly		8
94	Höjd	Stenbundet	Ogräs, sly		8
93	Höjd	Stenbundet	Sly		8
256	Flackt	Torv	Hög sly	Sankt	8
92	Flackt	Sand	Sly		8
91	Flackt	Torv	Hög sly		8
90	Flackt	Silt	Hög sly, ogräs		8
255	Flackt	Torv	Hög sly, ogräs		8
89	Flackt	Torv, stenbundet	Ogräs, sly		8
YYY	Flackt	Stenbundet	Ogräs, sly		8
254	Flackt	Grus, sand, block	Ogräs		8, 9
88	Åschrön	Grus		Omrört svallat grus	8, 9
253	Flackt	Grus	Ljung	Ås	8, 9, 11
252	Flackt	Stenbundet	Ljung	Ås. Utanför UO L2025:5557	9, 11
251	Flackt	Grus	Ljung	Ås. L2023:5754	9, 11
250	Flackt	Grus	Sly	L2023:6776, L2023:6774 utanför UO	9, 11
249	Flackt	Lera		Beteshage	9
87	Flackt	Lera	Sly, ogräs	Fd odlingsmark	9
86	Flackt	Lera	Ogräs, björksly	Fd odlingsmark	9
85	Flackt	Lera	Ogräs, sly		9
248	Flackt	Torv	Ogräs, sly	Låglänt	9
247	Flackt	Torv	Ogräs, sly	Tuvigt, låglänt	9
84	Flackt	Torv	Högs sly, ogräs	Tuvigt, låglänt	9
246	Svag höjd	Stenbundet	Höga ormbunkar	Utanför UO L2023:6962	9, 11
245	Flackt	Torv	Högst ogräs, sly		9
244	Flackt	Torv	Hög sly, ogräs	Tuvigt, sankt. Utanför UO L2023:6968	9, 11
83	Flackt	Torv	Hög sly, ogräs	Tuvigt	9
243	Flackt	Matjord, sand	Hög sly, ogräs	Tuvigt	9

Nr	Topografi	Geologi	Växtlighet	Övrigt	Figur
242	Flackt	Torv	Hög sly, ogräs	Tuvigt	9
82	Flackt	Sand	Hög sly	Tuvigt	9
81	Flackt	Sand, enstaka stenar	Högt ogräs		9, 10
80	Flackt	Torv	Hög sly	Tuvigt	9, 10
241	Flackt	Sand	Högt ogräs	I kant av odlingsmark	9, 10
240	Flackt	Matjord, sand	Hög sly, ogräs	Tuvigt	10
239	Flackt	Matjord, grus	Hög sly, ogräs	Tuvigt	10
238	Flackt	Matjord, silt	Hög sly, vass	Tuvigt	10
237	Flackt	Torv	Vass och sly		10
79	Flackt	Torv	Vass och sly		10
236	Flackt	Silt	Sly		10
235	Flackt	Silt		Odlingsmark	10
234	Flackt	Silt	Hög sly		10